

KMETOVALEC.

Ilustrovan gospodarski list.

Uradno glasilo

c. kr. kmetijske družbe za vojvodino kranjsko.

»Kmetovalec« izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stane 4 K, za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 2 K na leto. — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) se zaračunajo po nastopni ceni: Inzerat na vsi strani 90 K, na $\frac{1}{2}$ strani 60 K, na $\frac{1}{3}$ strani 30 K, na $\frac{1}{4}$ strani 15 K in na $\frac{1}{12}$ strani 8 K. Pri večjih naročilih rabat. Družabnikom 20 % popusta. Vsaka vrsta v »Malih naznanilih« stane 30 h.

Vsa pisma, naročila in reklamacije je pošiljati c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, Turjaški trg šte. 3.

Ponatisi iz »Kmetovalca« so dovoljeni le tedaj, če se navede vir.

Št. 19. V Ljubljani, 15. oktobra 1915. Letnik XXXII.

Obseg: Naznanila kmetovalcem. — Podpisujte tretje vojno posojilo! — Zasežena modra galica. — Vojne naredbe, ki se tičejo prodaje kmetijskih pridelkov. — Soseđa Razumnika konjereja. — Divji kostanj. — Vprašanja in odgovori. — Družbene vesti. — Inzerati.

Oddaja modre galice v l. 1916.

Modro galico za škropljenje trt v l. 1916. bo silno težko dobiti, morda niti ne, in če se bo dobila, bo stala, kakor sedaj vse kaže, najmanj 4 K za kilogram. C. kr. kmetijska družba kranjska je že storila vse potrebne korake, da se ji morda vendarle posreči dobiti nekaj modre galice, ki jo bo v najboljšem slučaju morala takoj prevzeti in plačati, in ker potrebuje naša dežela najmanj 20 vagonov galice, šlo se bo za izdatek okoli tričetrtil milijona kron. Ves riziko pa družba ne more provzeti, ker ne vé kako bo spomladi l. 1916., a skoraj smemo biti gotovi, da do takrat še ne bo miru, da bo galica morda torej še dražja, in če se tudi mir sklene, ne dobimo pravočasno tujega bakra, oziroma modre galice, kar bi drugače povzročilo znižanje cen. Kmetijska družba torej ne more kako tozadevno kupčijo kar na slepo srečo že sedaj skleniti in tudi nima zadosti denarja, da bi potrebno vsoto v gotovini založila. Če družba kupi že sedaj modro galico, more to storiti le pod pogoji, ki ji zajamčijo vsestransko varnost. Kmetijska družba bo torej naročila le toliko modre galice, za kolikor dobi v najbližji bodočnosti naročil, ki pa morejo biti naprej plačana.

C. kr. kmetijska družba kranjska prične takoj sprejemati naročila na modro galico za l. 1916., ki naj se ji nemudoma dološijo, ter je plačati z naročitvijo vred za vsak kg po K 4.—. Če bo sedanja kupna cena višja, bo doplačati, če bo nižja, se preostanek vrne. Če naročitve vsled nedostaje blaga ne bo mogoče izvršiti, bo seveda družba denar takoj vrnila z običajnimi obrestmi. Kdor galico naroči in jo seveda takoj plača, jo je zavezan prevzeti po končno veljavni ceni, če bi tudi pomladi tržna cena padla, česar se pa brčkone ni nadejati. Na naročila brez plačila se družba ne more osirati.

Dostavek.

Gorenji razglas je bil objavljen že v dveh zadnjih številkah »Kmetovalca«. Od tedaj se je položaj izpremenil. Država je namreč vso avstrijsko modro galico zasegla, ki se bo menda na posamezne dežele z ozirom na ploskvo njih vinogradov po določeni ceni razdelila. Zaloge avstrijske modre galice so zelo pičle, zato utegne priti na kranjsko deželo prav malo. Primanjkljaj je torej pokriti s tujo galico. Kmetijski družbi se je posrečilo kupiti visoko na severu na Švedskem 10 vagonov modre galice; ni pa še gotovo, če jo bo Nemčija pustila po svoji državi prepeljati v Avstrijo. Ta švedska modra galica bo stala v Ljubljano postavljena brčkone več kakor 4 K za kg. Družba ima doslej že plačanih naročil za 10 vagonov, zato išče modro galico naprej in bo morda šel družbeni zastopnik osebno na Nizozemsko, Dansko in Švedsko iskat modro galico. Nadomestitev polovice galice z galunom dá zmes (tenax), ki boljše učinkuje kakor sama galica in se tako stroški za škropljenje izdatno zmanjšajo. Tozadevno objavi družba svoječasno strokovno navodilo. Galun bo tudi imela družba v zalogi. Perocid proti peronospori se je izvrstno sponesel, kjer so ga pravilno rabili.

Seme domače (rdeče, štajerske) detelje

kupi vsako množino c. kr. kmetijska družba kranjska v Ljubljani. Družba kupi kolikor mogoče očiščeno seme, kakor se pač dá doma očistiti. Kmetijska družba deteljno seme takoj prevzame in plača, poslati ji je zato ponudbe z vzorcem vred ter je navesti zahtevano ceno in približno množino, ki je naprodaj.

Semensko jaro žito,

in sicer jaro pšenico ter rž, oves in ječmen **kupi** c. kr. kmetijska družba kranjska, če družbena Pripoznevalna komisija za semensko žito ponudeno semensko blago prizna v zmislu § 5. ministrske naredbe z dne 22. julija t. l., drž. zak. št. 204., za priznano dobro semensko žito. Tako priznano semensko blago plača Kmetijska družba v zmislu § 6. imenovane naredbe do 6 K draže za 100 kg čez veljavne maksimalne cene za žito. Ponudbe je takoj poslati Kmetijski družbi, in njeni Pripoznevalni komisiji za semensko žito pa 2 kg težak vzorec. Le težko, kleno in popolnoma čisto seme sme imenovana komisija pripoznati za semensko blago v zmislu navedene ministrske naredbe.

Podpisujte tretje vojno posojilo!

Dvoje vojnih posojil je podpisalo v patriotičnem navdušenju prebivalstvo avstro-ogrške monarhije. Uspeh obeh je bil zares sijajen. Kdor je mogel, kdor je imel denar ali kredit, vsakdo se je odzval vabilu finančnega ministra in s tem, da je dal državi del svojega premoženja za kritje vojnih stroškov na razpolago, pokazal in potrdil svojo vero v lepšo sijajnejšo bodočnost skupne naše domovine, v bodočnost, zidano na zmagah naše armade, na zvestobi vseh državljanov vladarju in domovini.

Sovražniki skupne naše domovine so se morali odmakniti od meja naše države; na zmagovitih pohodih so jim sledile naše vojske; uspeh za uspehom jim zagotavlja lovorov venec junaškega zmagovalca za večne čase. — Toda še jih čaka delo, še je treba orožja in streliva, obleke in živeža, treba je preskrbe ranjenim in obolelim vojakom, njih doma ostalim ženam in otrokom, očetom in materam. Za vse to pa rabi država blaga in denarja v obili meri. Zato ga išče naposodo; gotovo ne zastoj: Dovolj bo ljudi po drugih deželah, ki bodo segli globoko v žep in dali dosti, dali vse, kar jim bo mogoče pogrešati. Med njimi bodo ljudje, ki dajo iz rok vse, ako se gre za skupno domovino, ne da bi mislili nase; bodo pa tudi taki, ki morajo gledati na to, da jim noben vinar ne gre v izgubo, ampak da jim nese kolikor mogoče visoke obresti in da je, kar se le da, dobro in varno naložen. In tudi ti bodo prišli gotovo na svoj račun, bolj gotovo nego kje drugje, ker posojilo nudi take ugodnosti, kakršnih pri današnjih razmerah sicer ni mogoče dobiti.

Ne za prvimi teh, ne za drugimi ne smejo zaostajati prebivalci naših dežel. Skrb nas vseh, **posebno kmetovalcev**, ki niso le steber naših dežel, ampak cele države, mora biti, **da se tudi pri nas podpiše kar je le največ mogoče vojnega posojila**. Čast dežele zahteva, da vsaj razmeroma nismo zadnji med podpisovalci; skrb za bodočnost naše ljubljene in prekrasne ožje domovine nam veli, da se udeležimo v obilnem številu podpisovanja; hvaležnost, katero smo dolžni naši armadi zato, da nam varuje naše kraje sovražnika, da ga zadržuje kljub njega številni premoči že toliko časa na meji, vse to mora potisniti vsakemu čutečemu in mislečemu človeku pero v roke, da s svojim podpisom postavi v službo vladarja in domovine, kar ima na razpolaganje denarja ali kredita zlasti ker tega ne stori v svojo škodo, ampak v svoj dolgo časa trajajoč in zanesljiv dobiček.

To je, kar smo hoteli povedati, in zato si vsakdo dobro oglej vabilo na podpisovanje tretjega vojnega posojila v današnji številki „Kmetovalca“ in uvidel bo, da je v vsakem oziru primerno in dobro podpisati tudi tretje vojno posojilo!

Zasežena modra galica.

Vsled naredbe kmetijskega ministrstva dogovorno s trgovskim in notranjim ministrstvom, je vsa modra

galica, ki je že izdelana ali se bode šele izdelala, zasežena v korist države. Istotako niso kupne pogodbe za modro galico, ki so se doslej sklenile, veljavne. Zaseženo modro galico bo bržkone kmetijsko ministrstvo svoječasno po določeni ceni porazdelilo na posamezne dežele z ozirom na njih vinogradniško ploskvo. Te zasežene modre galice seveda ne bo veliko in je bo na posamezne dežele znatno manj prišlo, kakor se je rabi. Na vsak način bo kranjska dežela dobila svoj delež, ki seveda niti približno ne bo zadostoval, zato se c. kr. kmetijska družba kranjska neprestano trudi, kolikor mogoče veliko modre galice dobiti iz inozemstva. Objava v zadnjih dveh številkah „Kmetovalca“ glede naročanja modre galice ostane torej zaenkrat v veljavi.

Ministrska naredba z dne 28. septembra t. l., drž. zak. št. 292., ki se tiče zaseženja modre galice se takole glasi:

§ 1. Vsa bakrena galica se zaseže državi v korististi dan, ko se razglasi ta odredba. Izvzete so le zaloge enegainistega lastnika, če vsa njegova galica skupaj ne tehta več kot 100 kg, dalje tiste zaloge, ktere so zares potrebne za to, da se more ustreči naročilom vojaške uprave ali državnih zavodov, posebno državnih železnic in poštних ter brzozavnih naprav. Bakrena galica, ki še ni narejena, je pa zasežena takoj, ko je gotova.

§ 2. Vsled zasege bakrene galice po § 1., ne sme bakrene galice nihče ne porabiti, ne predelati, ne prostovoljno ali prisilno prodati ali zarubiti, ako je ne oprosti zasege kmetijsko ministrstvo v soglasju s trgovskim ministrstvom ali pa če to dvoje ministrstev ne ukaže kaj drugega.

§ 3. Pravni posli, sklenjeni proti določilom § 2. te odredbe, so ničevi. Že sklenjene pogodbe zasege ne ovirajo in nimajo postavne veljave.

§ 4. Kdor ima nad 100 kg bakrene galice ali pa če hrani toliko bakrene galice, ta mora napovedati tekom osmih dni potem, ko stopi ta odredba v veljavo, ono množino bakrene galice, ktera je bila v zalogi na dan razglasitve te odredbe, in sicer kmetijskemu ministrstvu samemu. Bakreno galico, ki je še na potu, mora naznaniti prejemnik. Izdelovalci bakrene galice morajo do 15. dne vsakega meseca kmetijskemu ministrstvu naznaniti, koliko so napravili galice prejšnji mesec.

§ 5. Lastniki zasežene bakrene galice morajo po naročilu kmetijskega ministra, danem v soglasju s trgovskim ministrom, svojo bakreno galico poslati na kraj, določen od kmetijskega ministra, za ceno, postavljeno po § 8. te odredbe.

§ 6. Ako zavezanec ne izpolni naročila, danega po § 5., tedaj izvrši oddajo galice politična gosposka prve inštanca (to je c. kr. okrajno glavarstvo, v avtonomnih mestih mestni magistrat), to pa na stroške in na nevarnost zavezanca. Kar ukaže in napravi politična gosposka prve inštanca v zmislu te odredbe, proti temu ni dovoljena nikaka pritožba.

§ 7. Zaseženo bakreno galico mora lastnik hraniti in varovati, ne da bi dobil zato kako plačilo, toliko časa, da mu je odvzame kmetijsko ministrstvo.

§ 8. Oddaja zasežene bakrene galice na mesto, določeno po § 5., se mora izvršiti, ako se ne sklene za to kaka posebna pogodba, za ceno, določeno končno-veljavno po strokovnjaški odmeri od kmetijskega ministrstva v soglasju s trgovinskim ministrstvom.

§ 9. Učinek zasege p eneha: 1.) ako prekličje zasego kmetijski minister; 2.) ko je galica oddana na mesto, določeno po § 5.

§ 10. Izdelovalci in lastniki bakrene galice so dolžni napovedati kmetijskem ministrstvu takoj in po resnici vse, kar more zagotoviti uspeh zasege, dalje morajo dovoliti oblastvenim organom, ko popisujejo zaloge, da pregledajo prostore in knjige njihovega podjetja.

§ 11. Kdor greši zoper predpise te odredbe ali pa če se ne briga za ukaže, izdane na podlagi te odredbe, kdor ne napove tega, kar se v tej odredbi zahteva, o pravem času ali pa če napove to nepravilno, tega kaznuje politična gosposka prve inštanice z globo do 5000 K ali pa z zaporom do 6 mesecev, ako ni to, kar je storil ali pa kar je opustil, po veljavnih postavah še strožje kaznjivo.

§ 12. Ta odredba stopi v veljavo tisti dan, ko se razglasi.

Vojne naredbe, ki se tičejo prodaje kmetijskih pridelkov.

Maksimalna cena za krompir letošnjega pridelka.

V zadnji številki „Kmetovalca“ je bila objavljena ministrska naredba, ki urejuje maksimalne cene za krompir v celi Avstriji. Na podlagi te naredbe je bilo objavljeno počim se sme krompir nadrobno v posameznih mesecih prodajati, in sicer z ozirom na § 5. naredbe, ki določa, da se pri nadrobni razprodaji pod 10 g določena cena za veletrgovino ne sme več kakor za 40% prekoračiti. Ta povišek cen za 40% pri razprodaji nadrobno, ima deželna politična oblast, če je treba, stopnjevaje določiti za krompirjeve vrste, ki so v deželi običajne. Kranjska c. kr. deželna vlada se je te pravice res poslužila in je z razglasom z dne 5. oktobra t. l., št. 26.704., veljavno za celo deželo določila, da se pri nadrobni prodaji krompirja letošnjega pridelka v oktobru in novembru t. l. naslednje cene ne smejo prekoračiti, in sicer:

- a) za prebran jedilni krompir 1 kg 12 v,
- b) za neprebran krompir za krmljenje in obrtne namene za 1 kg 11 v.

Sedaj so torej zaenkrat te cene pri nadrobni prodaji krompirja veljavne in ne tiste, ki so bile v zadnji številki „Kmetovalca“ objavljene. C. kr. kmetijska družba kranjska je proti tej vladni naredbi vložila ugovor, kajti na Kranjskem pridelujemo le prvovrstni jedilni krompir skoraj izključno od vrste oneidovec in torej strokovno ni utemeljeno na Kranjskem cene krompirju nižje postavljati, kakor določa ministrska naredba in to tem manj, ker se je n. pr. namestništvo na Nižjeavstrijskem poslužilo pravice, ki jo dá imenovana ministrska naredba v § 4., ter je maksimalne cene pri prodaji krompirja na debelo povišalo za 3 K pri g. Istotako

je storilo c. kr. namestništvo na Češkem, kjer se največ krompirja za izvoz pridelal, in ki je maksimalne cene pri prodaji na debelo povišalo za 3:50 K pri g. Na Češkem, kjer je bil krompir vedno veliko cenejši kakor na Kranjskem, bo vsled tega pri nadrobni razprodaji povprečno za 2 K draže kakor v naši deželi, ki napram Češki ni nobena krompirjeva dežela.

Prodaja sočivja (fižola, graha, leče).

Glasom ministrske naredbe z dne 23. julija 1915 je vse sočivje letošnje letine (fižol vseh vrst, grah, leča), v kolikor se ne vporablja kot zelenjava, zaseženo v prid države. Kmetovalci in posestniki si smejo pridržati zase le toliko, kolikor potrebujejo za seme ter za hrano svoje družine in poslov. Po dosedaj veljavnih predpisih sme vsakdo porabiti za seme in prehrano svojcev eno četrtno vsega pridelka, medtem ko je tri četrtnine dolžan prodati „Zavodu za promet z žitom“, ki nakupuje fižol potom svojih komisijonarjev. Razen komisijonarjev „Žitnega zavoda“ ni nihče upravičen kupovati fižola od kmetovalcev, tudi vojaštvo ne, in kdor bi prodal fižol komu drugemu kot komisijonarjem Žitnega zavoda, se glasom zakona kaznuje z zaporom od 1 meseca do 1 leta in z globo do 20 tisoč kron. Prevzemne cene, po katerih kupuje „Žitni zavod“, so sledeče: za grah ali lečo 55 K, za fižol vseh vrst, ki je namenjen za človeško hrano, 40 K, za fižol in bob za krmo 30 kron za 100 kg netto, postavljeno na bližnjo železniško postajo. „Žitni zavod“ oddaja zaenkrat še ves nakupljeni fižol vojaškemu erarju, ki ga prevzame v vrečah po 70 kg netto. Ko se zadosti vojaškim potrebam, se prične oddaja fižola okrajnim aprovizacijskim odsekom za preskrbo civilnega prebivalstva.

Cena za ajdo.

Cena za ajdo se je določila 28 K za 100 kg netto, postavljeno na bližnjo železniško postajo. Glasom cesarske naredbe z dne 21. junija 1915 je tudi ajda zasežena v prid države in se sme prodajati samo „Zavodu za promet z žitom“, ki jo nakupuje potom svojih komisijonarjev.

Soseda Razumnika konjereja.

22. Škodljivost prezgodnjega vpreganja.

Neko dopoldne je prišel Razumnik po opravih mimo Jurija, ki je na njivi nekaj nakladal ter ga vprašal: „Jurij, ti menda že napregaš svojega Kuma, ki je pa star šele komaj dve leti? Vedi, da je to velik pregrešek zoper umno in pametno konjerejo, ako tako zgodaj siliš premlado žival k delu!“

„Kum je zelo močan in mu prav nič ne škodi, ako ga nekoliko vprežem,“ mu je odvrnil Jurij. „Samo zato ga pa tudi ne redim, da bi le oves in drugo krmo pridil. Sicer je pa res tako močan in razrašččen, da nikdo ne verjame, da je komaj dveinpolti leti star, ampak mu vsakdo prisodi najmanj štiri leta.“

„Sicer je res,“ je odvrnil Razumnik, „žival je videti res starejša, ker je izredno velika in močna za svojo starost. Toda kljub temu ji naporno delo ne bo storilo prav. Zapomni si to, Jurij! Kosti, členki in tudi kite v taki starosti še ne morejo Bog ve kaj prenesti in se jih zato ne sme prezgodaj preobtežiti. Počakaj rajši še eno leto, potem pa vpregaj Kuma kolikor ti je drago. Potem mu ne bo moglo najnapornejše delo več tako hitro škodovati. Zakaj pa danes nisi vpregel Lisca?“

„Lisca mi je včeraj kovač zakoval,“ je odvrnil Jurij. „Zato naj danes doma počiva, bo pa Kum namesto njega pomagal. Saj delo vendarle ni tako silno težko, četudi je voz težak, pot slaba in obenem ž njim vprežena kobila precej lena. S Kumom sem že prej nekoliko krat poskusil voziti in rečem ti, da se je vselej prav lepo obnesel, še celo na dvorišče sem prav brez vseh težav mogel ž njim zavoziti. In kako tudi potegne, kako se vpre, le poglej!“

In Jurij je pognal ter počil z bičem.

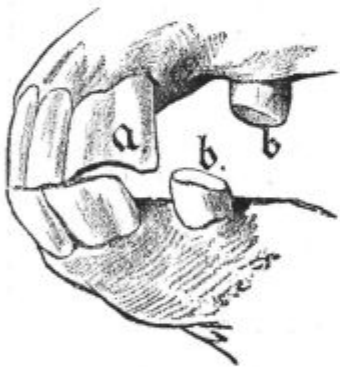
Mladi in živahnij Kum je potegnil kar se je dalo. Kobili pa, ki je bila ž njim v paru, se ni nič posebno mudilo. Le po malem se je vprla in zato je moral Kum skoraj sam premakniti in tudi dalje peljati težki voz.

Voz je zdrčal tako naglo po cesti, da sta ga Jurij in Razumnik komaj dohajala.

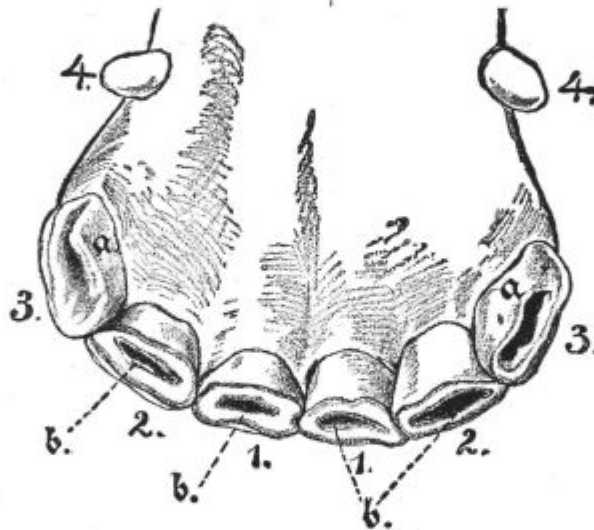
„Krasna žival moj Kum, kaj!“ je vzkliknil ponosno Jurij. „Boljše vprežne živali še nisem imel. Ne utruji se pa tudi za cel svet ne. Danes vozi že štiri ure, pa ne kaže nobene utrujenosti in še vedno zelo rad pelje.“

„Ne tajim, Kum je res zelo lep in krepak,“ je odvrnil Razumnik. „In baš zato bi ti moral na krasno in pridno žival še posebno paziti in je ne tako neumno pokvarjati.“

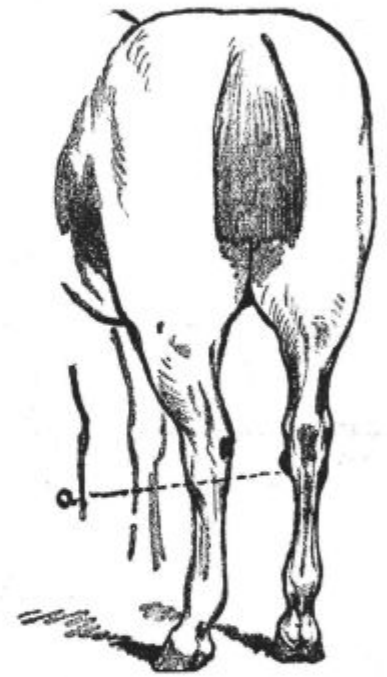
„Zakaj neumno pokvarjati,“ je nekam vznevoljen zaklical Jurij. „Mislim, da je že sam toliko pameten,

Podoba 53.

Podoba 54.

Podoba 55.

da bo nehal vleči, ako mu bo pretežko in ako bo utrujen. Dokler bo Kum tako izvrstno potegnil voz in bo vozil s tako ognjevitostjo, pač ni potrebno, da bi si o tem belil glavo. Kadar bo dovolj utrujen, bo že samodsebe začel manj vleči in počasneje voziti.“

„Jurij, bodi vendar pameten!“ ga je dobrohotno posvaril Razumnik. „Pomisli in daj si dopovedati, da s takim ravnanjem Kuma v kratkem popolnoma pokvariš. To je zanj preveč, četudi je velik in tudi videti dovolj močan. V resnici je vendarle še vedno žrebe. Tako mlada žival še ne more toliko vzdržati, ker ima za to členke in kite le še preslabotne in premalo razvite. Ali nisi videl, kako je Kum prejle, ko je močno potegnil, svoj hrbet tako ukrivil kakor maček? Kakšna pa bo njegova hrbtenica, če boš tako nespameten!“

„To je pač postranska stvar, če se mu nekoliko ukrivi hrbet,“ je Jurij trmasto odvrnil. „Najvažnejše je, da Kum dobro in lepo vozi in da je zdrav.“

„Si pač trdovraten grešnik in si ne daš ničesar dopovedati,“ mu je Razumnik ogorčeno zabrusil. „Toda kesal se boš, ko boš čez nekaj tednov zaznal storjeno škodo, ako boš s Kumom tako ravnal. Takrat bo pa vsako kesanje prepozno.“

„Le nikar se preveč ne brigaj za moje živali Razumnik, in vedi, da jih nimam samo zato, da bi postopale in žrle v hlevu, jaz hočem tudi kaj zaslužiti ž njimi,“ se je surovo obregnil Jurij.

Jurij se je zasukal in zopet konje bolj nagnal. Razumnik je z žalostjo gledal za vozom.

„Nesramni in zanikarni Jurij se mi ne smili, pač pa njegova lepa živalca, ki bo morala v kratkem po krivdi svojega gospodarja postati popolna pokveka,“ je modroval Razumnik in še vedno gledal žalostno za vozom.

Nato se je obrnil in odšel proti domu.

Kum je dopoldne še kaj pridno vozil in je bil zelo ognjevit, proti večeru je pa že nekoliko odnehaval.

Že zgodaj pod večer je zato Jurij vendarle izpregel. Svojo krmo je Kum z veliko slastjo použil.

Takoj nato pa se je vlegel. Tako zgodaj se pač še nikdar doslej ni spravil k počitku. Bil je gotovo zelo zmučen.

Prihodnji dan je bila nedelja in Kum si je lahko dodobra odpočil.

V ponedeljek je bil že zopet popolnoma izpočit in je veselo zarezgetal, ko je stopil Jurij v hlev.

Jurij je pogledal Lisca in je videl, da ga zakovana noga še vedno boli.

Po kratkem premisleku se je odločil zopet napreči Kuma in staro kobilo.

To pot pa delo res ni bilo pretežavno in tudi pota so bila zopet lepa.

Kum je do večera prav veselo vozil in ni kazal nobene utrujenosti. Seveda tako ognjevit in živahen ni bil več kot prvi dan.

V torek ga je Jurij zopet napregel.

„Ne vem zakaj naj bi Kuma ne napregel, ko vendar tako rad vozi,“ se je Jurij opravičeval napram svoji ženi. „Dober konj naj se že v mladosti nauči voziti, saj pravi stari pregovor, da se starega konja ravnotako težko nauči voziti, kot se težko pride z glavo skozi zid.“

Tako je dajal samemusebi poguma in je napregel Kuma še skoz cel teden.

Ko je v soboto zvečer zopet izpregel, je bil Kum pač že videti nekoliko zdelan in pobit.

Jurij je mislil, da se bo Kum do ponedeljka pač že še odpočil. Sklenil je tudi dajati mu ob nedeljah še

več in boljše krme kot druge dni. Liščeva noga je medtem že tudi dobra postala.

V nedeljo popoldne je stal Jurij dolgo v hlevu in je opazoval svoje živali, na tihem nekaj posebnega računal in preudarjal.

Z velikim dopadanjem je opazoval Kuma, ki je poželjivo drobil svojo krmo. Ves ta čas pa Kum ni stal niti trenutek mirno, ampak se je venomer zibal semintja ter prestopal z nogami. Slednjič je Jurij to le opazil. Tudi to je videl, da se sprednji nogi večkrat v kolenih pošibita.

Jurij je Jurij. Še zmenil se ni zato in prav nič ga ni skrbelo, saj je Kum rad jedel in to je bilo zanj dovolj dobro znamenje.

Ogledavati je začel kobilo, ki je ves teden vozila v paru s Kumom.

„Še vedno je dobra in dovolj močna,“ je govoril samemusebi. „Neverjetno je vzdržljiva, kar nič je ne zdela. Sedaj bo stara že kakih 14—15 let, ker sem jo kupil že pred 12. leti.“

Pogledal ji je na zobe.

V zgornji čeljusti je opazil, da je zadnji zob nekako okrogličasto vdolben. (Glej na pod. 53. črka a. Zobje, ki jih kaže ista podoba črka b so bili že tudi zelo zbrušeni in topi.)

„Na zobe se ne spoznam, toda toliko pa že razvidim, da kobila 18 let še prav gotovo ni stara,“ se je pogovarjal Jurij. „Še pri Lisca bi rad videl kako in kaj.“

Jurij je šel k Lisca.

Ta si je rad pustil gobec odpreti.

„Lisec mora biti sedaj pet let star,“ je nadaljeval Jurij v samogovoru. „Vzredil ga nisem sam, ampak ko sem ga pred dvema leti kupil, se mi je reklo, da je star šele tri leta.“

Opazoval je njegove zobe.

„Tako, Lisec je vendarle res pet let star, kajti že vse zobe je premenil,“ si je pritrdjeval Jurij. „Zobovje izgleda prav tako, kakršno mora biti, ako je konj star pet let.“

Jurij je zapustil hlev.

Čez kake pol ure se je pa zopet vrnil, a ne sam. Z njim je prišel tudi Razumnik.

„Poglej, Razumnik,“ je rekel, Jurij, „ali je ta konj pet let star ali ne?“

Razumnik je pogledal Lisca na zobe in je potrdil, da je res pet let star. (Glej podobo 54.)

„Vidiš in tega sem tudi že vpregal, ko je bil tri leta star,“ je pravil Jurij Razumniku. „No, in temu prezgodnje vpreganje ni prav nič škodovalo.“

„Jurij, pač ne smeš pozabiti, da Lisec ni tako plemenite krvi kot Kum,“ ga je pogovarjal Razumnik. „On je precej hladnokrven in ga zato ne smeš primerjati v tem oziru s Kumom, ki je plemenita, vročekrvna in ognjevit žival.“

„Tako plemenit in isker res ni kot Kum, vendar pa je jako dober za vožnjo,“ je ugovarjal Jurij.

„Ne rečem, da ne,“ je odvrnil Razumnik. „Celo trdim, da je izvrsten konj. Kum pa vendarle še ni tri leta star, ampak komaj dveipol.“

Oba sta stopila h koču Kumovem, ki se je bil ravnokar pripravljal, da bi legel. Krme ni vse použil, ampak mu je še nekaj ostalo.

Razumnik je to seveda hitro opazil. Samo zmajal je z glavo, rekel pa ni nič. Kuma je prijel za gobec in mu nekoliko raztegnil ustnici, da je moral odpreti gobec in pokazati zobe.

„Poglej Jurij,“ mu je rekel, „še vse mlečne zobe ima in je komaj dveipol leti star.“

„Se vjema,“ je odvrnil ta. „Prihodnji mesec bo star poltretje leto. Čisto natančno vem, da je tako, saj sem ga jaz vzredil, in kobila, s katero sedaj v paru vozi, je njegova mati.“

„Še enkrat ti ponavljam, da nikari ne napregaj Kuma vsaj še pol leta,“ ga je svaril Razumnik. „To tudi prav lahko storiš, ker zasedaj vendar lahko vpregaš Lisca in pa kobilo. S tema prav lahko vsa dela opraviš, kakor si jih opravljal doslej. Kadar pa je treba kaj prav lahkega voziti in le malo časa, pa po lepi cesti, tedaj Kuma le napreži, ali pa vsaj glej, da bo hodil poleg ostalih dveh, kadar bo kaj vožnje, če pa tega nočeš, ga pa spuščaj vsak dan in veliko na pašo ali pa na tekališče.“

„Vse to je zelo lepo,“ je ugovarjal Jurij, „toda trem pokrmim veliko preveč ovsa in ta je sedaj tako drag. Ne bo šlo drugače, da eno žival v kratkem prodam.“

„Prodaj Kuma,“ se je brž oglasil Razumnik. „Zanj dobiš gotovo najmanj 550 do 600 kron.“

„Koliko pa je neki Lisec vreden,“ se je lokavo oglasil Jurij. „Tudi ta je precej vreden, kajne!“

„O seveda, Lisec je vreden najmanj 800 kron,“ je pritrdil Razumnik. „Saj je velik, močan in v ravno pravi starosti. Tudi rad in dobro vozi.“

„Seveda, kakopak!“ se je cmokaje oglasil Jurij. „Je že res tako. Zato pa je tudi najbolje, da brž Lisca prodam. Čez zimo itak ni veliko dela. Samo drva moram še zvoziti iz gozda. Ako sem smel Lisca s tremi leti vpregati, zakaj pa enkrat ne bi smel to poizkusiti s Kumom pri dvehipol letih!? Saj razlika pa le ni tako silno velika.“

„Ti si tiček, ali ne pravi,“ ga je dregnil Razumnik.

„Kar je najvažnejše pa vedno pozabiš, ali pa se niti spomniti nočeš, ker ni po tvoji glavi. Vedi, da so navadne, neplemenite in hladnokrvne živali vsaj pol leta prej dorasle in za delo primerne kot plemenite, da celo po celo leto prej se jih more porabljeti za kako delo kot pa take, kakršen je tvoj Kum. Pa še nekaj važnega je pri tej stvari.“

„Kaj neki?“ je nekam porogljivo vprašal Jurij. „Veliko si mi že povedal, pa sem vendar radoveden kakšno modrost mi boš še povedal. Pa ne bo nič; se me ne bo prav nič prijelo. Bob ob steno!“

„Če se te tudi ne prime, se te bo pa pozneje, ko boš videl škodo, ki jo bo kriva edinole tvoja trma,“ mu je nekoliko užaljen odgovoril Razumnik. „Tvoja kobila, ki jo vpregaš poleg Kuma, je pač že najmanj 14 do 15 let stara. Tudi je že precej izdelana, ker je Lisec, s katerim si jo zadnjih par let zajedno vpregal, precej počasen, ona pa je zelo delovna in je zato vedno bolj morala vleči kot počasni Lisec. To ji gotovo ni koristilo, zato tudi ima že na desni zadnji nogi krak.“ (Glej podobo 55.)

„Res je,“ je pritrdil Jurij. „Tudi prednji nogi nista več popolnoma dobri. Vendar je za vožnjo še vedno dobra in pripravna, le nekoliko lena je postala zadnje čase.“

Razumnik mu je zopet tolmačil: „Skupno z Liscom, ki je precej počasen bi že še vozila par let, toda skupno z mladim, ognjevitim in nestrpljivim Kumom jo bo pa v kratkem popolnoma izdelalo. Pa tudi Kum se bo v delu skupno s kobilo istotako popolnoma pokvaril, ker bo moral vsled počasnosti kobiline vedno večinoma vse sam vleči. Bolje bi bilo, da kobilo prodaš, potem bi se že še kako izhajalo.“

„Saj sem že mislil tudi na to, pa mi ne kaže,“ je cdvrnil Jurij.

„Stori kar hočeš, toda kesal se boš kmalu, ko boš v kratkem napravil z lepega Kuma grdo pokveko,“ mu je rekel Razumnik. „Takrat bi bil pač vreden, da bi ti jaz strgal korenček.“

Obrnil se je in odšel proti hlevnim vratom.

„Bomo že videli!“ je zaklical Jurij za njim. „Lisca sem vpregel s tretjim letom, pa ga s tem nisem nič pokvaril. Da boš vedel; Lisec bo jutri prodan na semnju v Zabukovju.“

(Dalje sledi.)

Divji kostanj.

Angleški pregovor pravi: „Še mnogo denarja leži na cesti, pa ljudje ga ne vidijo in ne poberô.“ To velja v veliki meri tudi o divjem kostanju, ktereга posebno po deželi vse premalo cenijo.

Divji kostanj je namreč zelo dobra konjska krma; v slast pa gre tudi kozam in ovcam, perutnini in drugim domačim živalim. Iz divjega kostanja se da napraviti dober škrob za domačo porabo, pa tudi jako dobro domače zdravilo proti trganju ali revmatizmu.

V surovem divjem kostanju je dosti redilnih snovi, in sicer v 100 kg surovega kostanja 2·8 do 5·6 kg beljakovin, 1·4 do 2·1 tolšče in 38·8 do 47·1 kg ogljikovih hidratov, od tega pa samo škroba povprečno po 41·6 kg.

Krmilna vrednost posušenega kostanja je približno taka kot krmilna vrednost ovsca, krmilna vrednost kuhanega kostanja je pa trikrat tako velika, kot krmilna vrednost pese.

Surov divji kostanj je sicer nekaj grenak in zagaten, ker je v njem precej čreslovine; te neprijetne lastnosti pa izgubi, če se skuha. Kuhan kostanj pa tekne vsem domačim živalim.

Nabran svež kostanj ne sme ležati na kupu, ker rad plesni in se pokvari tako, da živalim škoduje.

Kdor ga noče ali ne more pokrmiti svežega, ta naj ga posuši na zraku, na solncu, v peči ali pa v sušilnici, potem pa spravi v zračnem in suhem prostoru, kjer ne zmrzuje. Dá se pa spraviti tudi na prostem v zasipnico.

Divji kostanj se dá krmiti svež ali posušen, stolčen ali pa zmlet, pražen ali kuhan, lupljen ali pa neolupljen.

Ovce in koe naj dobivajo kostanj svež, in sicer razrezan ali pa stolčen, če le mogoče z rezanico ali s kako drugo na kratko razrezano suho krmo, in sicer $\frac{1}{4}$ do $\frac{1}{2}$ kg na dan. Najbolje pa stori ovcam kostanj vsled svoje čreslovine pri bolj vodeni krmi ali pa pri paši po mokrih pašnikih.

Kuhan kostanj je bolj redilen in jim tudi več zaleže.

Goveja živina se kmalu privadi divjemu kostanju. Dnevna porcija se sme višati le polagoma, in sicer pri molznih kravah do 5 kg, pri volih do 10 kg. Tudi telicam in mladim kravam kostanj dobro dé, zlasti če je ostala krma bolj vodena. V tem slučaju je najbolje krmiti kostanj surov in neolupljen. Za pitanje goveje živine je kostanj vsled obile tolšče prav dober; treba pa ji je seveda dajati poleg kostanja še dušičnata krmila, na pr. oljnate tropine, ker kostanj sam ima premalo dušika.

Če krmimo svež kostanj, ga moramo najprej zdrotiti ali stolči, potem ga pa pomešati z rezanico ali pa s senom.

Najbolj gre kostanj v slast goveji živini, če mu pred krmljenjem odpravimo grenki okus in čreslovino;

to dosežemo, če ga kuhamo ali pa vsaj namakamo v vodi.

Konji smejo dobiti po 5 kg svežega kostanja na dan, ne da bi jim škodoval. Še celo bolj zdravi so, ker jih svež kostanj obvaruje kólike in naluhe. Pomaga pa kostanj tudi zoper glistavost. Drugod, na pr. na Turškem je krmljenje kónj s kostanjem sploh v navadi.

Prasičem naj se krmi kostanj kuhan, pomešan z drugo kuhano krmo, ker ga drugače ne žro radi. Voda, v kateri se je kostanj kuhal, je grenka; treba jo je odliči. Zadostuje pa tudi, če stolčen kostanj z vrelo vodo poparimo, čez nekaj časa to vodo odlijemo, ko stanjev zdrob pa pomešamo s poparjenim krompirjem, z otrobi ali pa s kako drugo podobno krmo.

Tudi dalj časa trajajoče namakanje v mrzli, nekoliko osoljeni vodi odvzame kostanju grenkobo. Prasiči dobe po pitanju s kostanjem zelo dobro meso in salo.

Za perutnino je najbolje vmesiti iz olupljenega, zmletega ter kuhanega ali poparjenega kostanja testo, to testo pa pomešati med drugo krmo ali pa kar samo posušiti ter pokrmiti.

Glavno je torej, odvzeti kostanju grenkobo, kar najbolje dosežemo, ako ga kuhamo z lupino vred toliko časa, da postane popolnoma mehak. Nato odlijemo grenko vodo, nalijemo nanj druge, čiste, vrele vode, v kateri kuhamo kostanj še nekaj časa, da dobi osladen okus, podoben okusu jedilnega kostanja.

Če hočemo spraviti kostanj za zimo, ga moramo posušiti. Preden se rabi, ga olupimo, namočimo dva do tri dni v vodi, da ga razgredi. Nato ga zopet posušimo, stolčemo in stolčenega pokladamo z drugimi krmili pomešanega, na pr. z rezanico, s senom, z repo, s krompirjem in podobno krmo.

Na Nemškem mešajo kostanjevo moko z melaso. Znano melasno krmilo „Klimaks“ na pr. obstoja iz 25% žaganja, 70% melase in 5% kostanjeve moke.

Iz svežega kostanja se dá napraviti tudi škrob za domačo rabo, in sicer na sledeči način:

Svež, bolj mehak kostanj olupimo, razrežemo na drobne kose in stolčemo v kaki kadi. Nanj nalijemo nekaj vode, to kašo dobro premešamo in jo precedimo skozi redko platno v drugo, snažno posodo. Goščo polijemo z drugo čisto vodo, jo zopet dobro razmešamo ter znova precedimo. To se ponavlja toliko časa, da se izpere iz kostanjeve kaše ves škrob. Ko se poleže škrob v odcejeni vodi, odlijemo tekočino iznad škroba, nalijemo na goščo čiste vode, vse skupaj dobro premešamo ter pustimo, da se škrob dobro poleže. To se mora ponavljati toliko časa, da je škrob popolnoma bel. Nato odcedimo vodo popolnoma, škrob pa dobro posušimo in ga primerno shranimo.

Tak škrob moremo dodajati v manjših množinah tudi moki za peko kruha in peciva.

Iz divjega kostanja se dá napraviti, kakor smo že omenili, tudi izvrstno zdravilo proti revmatizmu ali trganju, in sicer takole:

Pest svežega olupljenega kostanja razrežemo na kosce, jih damo v steklenico s širokim grlom in zalijemo z dobrim, močnim, domačim žganjem, na pr. s tropinovcem. Nato steklenico zamašimo in pustimo kakih 14 dni v miru.

S tako nastalim izvlečkom je treba otirati revmatični ud večkrat, zlasti zvečer preden gre človek v posteljo, kar baje v mnogih slučajih zelo ugodno vpliva na razvoj bolezni.

B. Skalický.

Vprašanja in odgovori.

Na vsa kmetijsko-gospodarska vprašanja, ki dohajajo na c. kr. kmetijsko družbo kranjsko ali na uredništvo „Kmetovalca“, se načelno odgovarja le v „Kmetovalcu“. Odgovori, ki so splošno poučni, se uvrstijo med „Vprašanja in odgovore“, na ostala vprašanja se pa odgovarja pisмено, če je priložena znamka za odgovor. Odgovarja se edinole na vprašanja, ki so podpisana s celim imenom; brezimna vprašanja ali taka, ki so zaznamovana le z začetnimi črkami, se vržejo v koš. V „Kmetovalcu“ se pri vprašanju nikdar ne natisne vprašalčevega ime, ampak vedno le pričetne črke imena in kraja. Redno se v vsaki številki odgovori le na tista vprašanja, ki so prišla vsaj 4 dni pred izdajo lista; na pozneje došla vprašanja se odgovori v prihodnji številki. Kdor takoj želi odgovora na kako kmetijsko-gospodarsko vprašanje, mora priložiti znamko za odgovor. Na vprašanja, ki niso kmetijsko-gospodarska, se ne odgovarja v „Kmetovalcu“, ampak le pisмено, če je pisnu priložena 1 K v znakah kot prispevek k družbenemu pokojninskemu zakladu. Zadnje zlasti velja za pravne odgovore, ki seveda morejo biti le splošne vsebine, kajti uredništvo ne more poznati vseh včasih zelo važnih okoliščin in zato za take odgovore ne prevzame nikakega jamstva.

Vprašanje 117. Odkod prihaja beseda „kmet“ in kakšen pomen je imela prvotno? (F. M. v G.)

Odgovor: Odkod izvira beseda kmet so si različni učeni jezikoslovci že veliko belili svoje glave in imajo različna domnevanja, ki jih različni jezikoslovci z veliko vnemo zagovarjajo. Zadeva še nikakor ni končno dognana in ima morda še največ zase razlaga tistih jezikoslovcev, ki trdijo, da izvira beseda kmet iz latinske besede „comes“ (rod. „comitis“), ki znači toliko kot spremljevalec. Svobodna gospoda (graščaki itd.) je hodila na potovanja in zlasti v vojsko v spremstvu svojih podložnih, ki so imeli odkazana zemljišča v obdelovanje, ki so bila last njih gospode. Ti podložniki so bili torej spremljevalci gospode, ki so se latinski imenovali „comes“ (comitis). V teku dolge dobe so morda latinsko besedo popačili in je iz nje nastala sedanja oblika „kmet“. Po izvajanjih našega slavnega slavista Miklošiča je beseda kmet prvotno značila: veljak, celogruntar, krajevni starešina, sodnik, podložnik, posestnik zemljišča, glavni gruntar, svobodnik. Erich Berneker, v svojem slovanskem etimološkem besednjaku označi besedo „kmet“ za tisto, kar je bogat in uglehen kmet, velikogruntar, svobodan kmet, vaški starešina, župan, plemič, podložnik, razsodnik. V Jagličevem arhivu za slovansko filologijo XVIII. zvezek, str. 308., se nahaja ocena Adama Karszniewiczzeve razprave „O izviru in pomenu besede kmet“, ki je izšla v nemškem jeziku l. 1895. v Zagrebu. V tem spisu lahko najdete obširni odgovor na svoje vprašanje.

Vprašanje 118. Ali so iztisnjene tropine sadja (hrušek in jabolok) posušene in skuhane ter pomešane z drugo pičo dobra krma za goved in za prasiče, in ali niso zdravju škodljive? (I. D. v L.)

Odgovor: Sadne kakor grozdne tropine so prav dobra krma za goved in za prasiče in imajo nekako isto krmilno vrednost kakor srednje dobro seno. Slaba stran iztisnjenih sadnih tropin je precejšnja množina grampe (vinskokisllega in jabolčnokisllega kalija), ki se nahaja v njih in ki na zdravje v velikih množinah neugodno učinkuje. Grampa zlasti učinkuje na spolovila; živali se zaradi nje močno pojaje, kar je včasih celo všečno, in breje živali lahko povzrejo. Brejim živalim v drugi polovici brejosti spleh ne kaže tropin pokladati. V odtisnjenih tropinah je še vedno nekaj sladkorja, ki pokipeva in se izpreminja v alkohol, ki živalim ne prija. V takih slabo hranjenih tropinah se alkohol končno izpremeni v jesih in so potem cikaste tropine tudi nezdrave. Sladke, iztisnjene tropine je dobro stlačiti v kako posodo, n. pr. v čeber, ter jih je zaliti toliko z vodo, da voda nad njimi stoji. Pred porabo je take tropine ožmeti in skuhati ter skuhane zopet ožmeti ter jih pomešati med drugo krmo. Pri takem ravnanju se grampa iz tropin kolikortoliko izluži in alkohol pa izpuhti. Boljše so za krmljenje tiste tropine, ki so se rabile za kuhanje žganja, kajti pri tem delu se je grampa že izlužila in ostane v kotlu na dnu, zato je tekoči ostanek iz žganjarskega kotla proč vreči. Ker ni mogoče sadnih ali grozdnih tropin takoj pokrmiti, zato jih

je pravilno hraniti. Prekuhane ali izlužene tropine je dobro natlačiti v primerno posodo, n. pr. čebre; napolnjeno posodo je pokriti s popirjem in jo končno dobro zadeliti s kako 5 do 10 cm debelo plastjo od pregnatene ilovica. Ilovica se izsuši in razpoka ter more zrak skozi te razpoke do tropin. To se prepreči s tem, da se ilovica semtertja z vodo poškopri in nanovo stlači ali pa se povrhu posuje droben pesek (sviž), ki razpoke zadela. Tako hranjene tropine se ohranijo za krmo porabne skozi celo zimo. Odraslo govedo prenese na dan brez škode do 10 kg takih tropin, manjše živali in prasiči seveda primerno manj. Ker nam bo letos šla zelo trda za krmo, zato naj nihče ne zametuje sadnih in grozdnih tropin, ampak naj jih skrbno porablja za krmo, in sicer na tak način, da ne morejo zdravju živine škodovati.

Vprašanje 119. Pri nas se prodajajo 6 do 8 tedenski plemenski pujski po 3 K za kg žive teže in se nam preti, da bomo kaznovani zaradi navijanja cen, ker je maksimalna cena za prasiče le 1.80 K. Vprašam torej, če je to mogoče, saj so cene za plemenske pujske že odnekaj drugačne kakor za druge prasiče? (I. Š. v P.)

Odgovor: Od deželne vlade določene maksimalne cene veljajo le za klavno živino in nikakor ne tudi za plemenske živali, ki se prav gotovo ne tičejo ravnokar odstavljenih plemenskih pujskov. Cena 3 K za kg žive teže takih pujskov je primerna in noben sodnik ne more v njej najti prestopok navijanja cen.

Vprašanje 120. Sadni mošt se rad pokvari in postane lahko kisel, zato vprašam: kako je delati dober sadni mošt, ki se ne pokvari? Ali je bolje, da je sod s kipečim moštom polen in vunkaj meče tropine, ali naj bo pokrit, oziroma zaprt, da padejo tropine na dno? (J. G. v Z.)

Odgovor: Pravilno izdelovanje stanovitnega sadjevca se ne da nakratko pojasniti ter Vas opozorimo na tozadevne spise, ki smo jih že večkrat v „Kmetovalcu“ objavili. Vrhutega dobiti pri naši družbi za 10 vinarjev in posebej za pešto 5 vinarjev, 11 strani obsegajoče tiskano navodilo „Kako se napravi stanoviten sadjevec?“ Napačno je mošt tako pustiti kipeti, da tropine in drugo vunkaj mečje, ker potem pride pokipen, oziroma delno pokipen mošt z zrakom v dotiko, stvorjen alkohol se razkraja v jesihovo kislino in mošt postane kisel, t. j. cikast. Edino umno je pustiti sladek mošt pokipeti v zaprti posodi, kjer ne more zrak blizu. V to svrhu soda ni napolniti, ampak je zgoraj pustiti nekaj praznega prostora, kjer se zbirajo tropine, in sicer tako, da ne morejo pri vehi vunkaj. Veha se pa tudi ne sme zabiti, da ogljikova kislina soda ne razžene. Zamašiti je veho s kipelno veho, če je pa nimate, pa nanjo položite vrečico, napolnjeno s pskom, ki je dovolj težka in s svojo težo zapira vhod zraka v prazen prestor soda ter vendar pusti odbajati vsled velikega pritiska preobilo ogljikovo kislino. Ogljikova kislina ne razkraja alkohola, ona lahko uhaja, a zrak vendarle ne more blizu. Če naj bo sadjevec trpežen in naj se spomladi ne pokvari, naj že v jeseni sladkor v njem kolikor le mogoče pokipi. To se doseže, če mošt kipi v jeseni v dovolj toplem prostoru, ki naj bo vsaj 10 do 12° C gorak, še bolje je, če je 16° C gorak. V jeseni dobro pokipen mošt je potem, ko se je očistil, okoli Novega leta pretočiti ter je vse, kar se je na dno vleglo, odstraniti.

Vprašanje 121. Kaj naj počnem z bobom, da mi ga ne bodo kvarili molji, kakor lansko leto? (F. F. v B.)

Odgovor: Tako škodo na vsakovrstnem stročnem zrnju ne napravljajo molji, kakor Vi menite, ampak jo delajo neki hroščeci, oziroma njih ličinke. Ti so: grahar, lečar in bobar. Škodo na bobu torej povzročuje bobar. Ostala dva hroščeca sta temu zelo podobna in je tudi način škodovanja in za-

tiranja pri vseh treh popolnoma enak. V zrnju živi in se razvija ličinka dotičnega hroščeca, ki dela škodo s tem, da zrnje močno izdolbe, da je potem skoraj popolnoma votlo, oziroma piškavo ter tako lahko, da plava na vodi. To je posebno opaziti pri grahu. Če hroščec do časa, ko usadimo grah ali bob, še ni zlezal iz zrnja, kajti do takrat se je ličinka že preobrazila v hroščeca, pride z istim na njivo. Samica potem leže na strok jajčeca, iz katerih izleze ličinka, ki se pregrize skozi strok do mladega zrnja in se zarije vanj. Luknjica se za njo nekako zarase in zadela, tako da sploh ni mogoče pozneje videti ktero zrnje je piškavo, če se ga natančneje ne preišče. V hramu ličinka svoje delo nadaljuje in zrnje popolnoma izdolbe. Kadar je godna, t. j. ko se je hroščec že preobrazil, tedaj ta zapusti zrnje, kadar se mu zdi dovolj toplo. Na onem mestu je pa poznati precejšnjo okroglo luknjico. Prva možnost škodljivca unčiti, je vse zrnje, če sumimo, da je napadeno, nekaj ur segrevati v krušni peči, ki bodi toliko gorka, da toplomer stalno kaže 50—60 stopinj Celzija. Pri tej toploti poginejo vse ličinke in hroščeci, če dlje časa vpliva nanje, kaljivost zrnja nič ne trpi, pač pa zrnje ne bi bilo več sposobno za seme, če bi bila toplota višja, da bi n. pr. toplomer kazal 70° C. Seveda je tako zrnje le tedaj za seme, če tudi klica ni bila izdolbena, drugače je pa le za krmo živini, človeku se pa mora upirati, da bi užival posušene ličinke in hroščee v zrnju. Druga pot hroščeca po možnosti že prej izvabiti iz zrnja je, da spravimo zrnje v tak prostor, ki se da kuriti. Zrnje je natresti po tleh kvečjemu do 20 cm visoko, potem pa po Novem letu skoz nekaj dni segrevati shrambo na 20° C. V kratkem začne lezti hroščeci iz zrnja vunkaj in posedajo na njem. Tedaj je čas za presevanje zrnja na sitih, ki so tako gosto pleteni, da zrnje ne more skozi padati, pač pa hroščeci, ki so precej manjši od zrnja. Dobro pa je presevanje vršiti nad posodo, ki je napolnjena z vodo, v katero smo nalili toliko petroleja, da se je nad njo naredila nekaka petrolejeva povlaka. Škodljivci, ki padajo na tako petrolejevo plast, seveda poginejo. V tem slučaju je zrnje tudi za ljudi užitno in za seme porabno. Sploh pa kaže rabiti za seme le zdravo, najbolje drugje kupljeno zrnje, ako se je v domačem škodljivec preveč zaredil. Škodljivec je menda zanešen iz Amerike, kjer je svoje dni zlasti grabar tako gospodaril, da so morali v nekaterih krajih sajenje graha popolnoma opustiti.

J.

Družbene vesti.

* Oddaja klavne živine naposodo iz vojaških živinskih zbirališč. Vслед prizadevanja c. kr. kmetijske družbe kranjske je c. in kr. intendantca 5. armadnega etapnega poveljništva dovolila, da se sme klavna živina iz vojaških živinskih zbirališč na Vrhniki, v Grosupljem, na Jesenicah in v Škofji Loki dajati naposodo kmetovalcem v občinah, ki se nahajajo blizu teh zbirališč. Taka izposojena živina bo marsikomu dobro došla, ker se med njo nahajajo molzne krave in vprežni voli. Kmetovalec ne bo imel dobička samo od vprežnega dela ali mleka, ampak bo tudi pridelal gnoj. Živina se bo izposojevala le iz neokuzenih zbirališč. Kdor hoče imeti kako žival naposodo, naj se obrne naravnost do poveljnika dotičnega živinskega zbirališča. Vsakdo, ki dobi kako žival naposodo, se mora zavezati, da jo bo dobro oskrboval in krmil. Izposojeno žival je v tistem trenutku vrniti, ko jo vojaška oblast nazaj zahteva. Pri izposojenih živalih, ki so vsled slabe oskrbe in krmiljenja na težji izgubile, je plačati za vsak kg izgube 2 K in pri ži-

valih, ki so se zredile, pa plača vojna uprava za vsak kg prirastka 2 K. Do 5 kg izgube ali prirastka pri eni živali, se ne bo oziralo in se ne bo zahtevalo ne povračila in ne dalo doplačila. Za živinozdravniško pomoč v slučaju kake boleznii ima skrbeti izposojevalec sam.

Diamalt se dobi v pločevinastih ročkah po 4 1/2 kg, ki stanejo po 8 K, dobe se pa sedaj tudi manjše ročke po 1 kg, ki stanejo 2 K (brez poštnine). Opozorjamo na spis „Diamalt, dober pripomoček pri peki“ v peti številki letošnjega „Kmetovalca“.

* **Antiavita** v varstvo setev pšenice, turščice, graha, graščice, travnih in deteljnih, vrtnih in gozdnih semen vseh vrst pred poljskimi vranami, vrabci, kokošmi, golobi, fazani itd. si je družba z ozirom na predstoječo setev ozimne zopet nabavila. Osminka kile v dvanajstih litrih vode raztopljenega antiavita zadostuje za impregniranje 130 kg setev ter se razpošilja kot vzorec brez vrednosti. Glede uporabe antiavita opozorjamo na spis „Odvračanje škode po vranah“ v „Kmetovalcu“ številki 2. z dne 15. marca 1914. Naroča naj se pravočasno pred časom setev, t. j. približno 15. februarja ali 15. septembra. Antiavit se dobi v zaklopnihah po 1 kg za 14 kron, 1/2 kg za 7 kron 50 vin., 1/4 kg za 4 krone, 1/8 kg za 2 kroni 20 vin., 50 g za 1 krono 10 vin.

* Umetna gnojila:

Kalipersuperfosfat po K 14.— 100 kg, pri celem vagonu franko na vsako postajo s popustom 25 kron.

Kalijevo sol po K 14.— 100 kg. To gnojilo se oddaja tudi v vrečah po 50 kg za 7 K. Kdor gnoji travnike s kostno moko, ta mora gnojiti tudi s kalijem, bodisi s kalijevo soljo ali s kajnitom. Na oral je računati 200 kg kostne moke in 100 kg kalijeve soli.

Kajnit po 7 K 100 kg.

Apnen dušik po K 24.— sto kg iz Ljubljane. Družbi se je posrečilo dobiti še nekaj tega važnega dušičnatega gnojila, ki ga bo pozneje zelo težko dobiti, vsled česar more družba le takojšnjim naročbam ustreči.

* **Za živinorejce** ima družba v zalogi požiralnikove cevi za odraslo goved po 12 K komad in za teleta, ovce in koze po 7 K komad. Trokarji so po 5 K komad. Požiralnikove cevi in trokarji služijo v to, da se napenjanje govedih hitro in zanesljivo odstrani. — Napenjalnike za teleta iz pocinjene ploščevine oddaja družba po 10 K. Gumijevi seski so po 80 h.

Klajno apno, 38—42%, precipitirano (ne žgano) blago, oddaja družba v izvornih vrečah, težkih 50 kg po 26 h. V manjših množinah pa po 28 h kg. Za manjše pošiljate na zunaj se še posebej zaračunaj za vsako pošiljatev 30 h za zavoj, vozni list itd. — Manj kakor 5 kg se ne razpošilja. Opozorjamo, da je klajno apno potreben dodatek h krmii, koder krmila nimajo v sebi dovolj rudninskih snovi, zlasti fosforove kisline, in da klajnega apna ni zamenjati z ničvrednimi redilnimi štopami za živino.

Sezamove in orehove oljate tropine so družbi pošle in jih tačasno ni mogoče nikomur več priskrbeti.

Živinske soli se sedaj sempatja na državnem kolodvoru pri oddajališču že dobi. To dobavljanje pa ni redno in družba sprejema zato naročila le brez obveznosti. Cena je K 8'60 za 100 kg, pri čemer sta všteta vozni list in oddajna pristojbina. Vreče naj naročniki sami pošljejo. Naročila se vrše proti povzetju. Ta živinska sol ni denaturirana kuhinjska bela, ampak zmleta, kamnita, rdeča sol.